Luonnonvarakeskus

Dnro:
1458/00 00 02 00/2019
- E 11/2019 vp

18.6.2019

Asia: (E 11/2019 vp) Komission ehdotus asetusten (EU) N:o 1307/2013 ja N:o 1308/2013 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä komissiolle toimitettavien tietojen ja asiakirjojen tiedoksi antamisen osalta annetun täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 2017/1185 muuttamiseksi

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

erikoistutkija Csaba Jansik ja tutkimusprofessori Jyrki Niemi, Biotalous ja ympäristö

tutkija Lauri Juntti, Tilastopalvelut

Luken asiantuntijalausunto

1 Tausta

EU-jäsenmaiden elintarvikemarkkinoilta on kerätty hintatietoja eri tuotteista EU-asetusten ja kansallisten säädösten nojalla. Komission ehdotuksen tarkoituksena on laajentaa raportoitavien tuotteiden määrää ja lisätä elintarvikeketjun sisäistä avoimuutta ja läpinäkyvyyttä ketjun kaikilla tasoilla. EU:n kannalta on erityisen merkityksellisiä kerätä tietoa jäsenmaista, joiden tuotanto kyseisessä tuotteessa edustaa vähintään 2 %:n EU:n kokonaistuotannosta tai -kulutuksesta. Asetuksen vaikutuspiirin laajentaminen mahdollistaisi samalla avoimuuden lisäämisen kotimaisen elintarvikeketjun sisällä.

Luonnonvarakeskus on hintaraportoinnin toimivaltainen viranomainen Suomessa. Luonnonvarakeskus on myös markkina- ja hintatietoja hyödyntävä ja analysoiva tutkimuslaitos. Nämä roolit erottuvat selkeästi, kun viranomaistehtävät hoidetaan yksinomaan Tilastopalveluyksikössä, ja aineiston hyödyntäminen tapahtuu Luken muissa yksiköissä. Luonnonvarakeskuksen Tilastopalveluyksikön asiantuntijat ovat osallistuneet yhteistyössä MMM:n ja alan edunvalvonta-organisaatioiden ja sidosryhmien kanssa tämän asetusmuutoksen aiheuttamien muutosten ennakoimiseen hintaraportoinnissa.

2 Lausunto

Tutkimuksen näkökulma

Ruokamarkkinoiden läpinäkyvyyden kannalta on ehdottoman tärkeä lisätä avoimuutta julkisilla hintatiedoilla sekä kotimaisessa elintarvikeketjussa että EU-jäsenmaiden välisessä vertailussa. Ketjun muiden toimijoiden lisäksi kuluttajat ja lainsäätäjät haluavat tietää, mistä ruuan kuluttajahinta muodostuu ja kuinka suuri osuus elintarvikkeen hinnasta kohdistuu elintarvikeketjun eri toimijoille. Sekä Luonnonvarakeskuksen että alan muille tutkijoille hintatilastot ovat olleet puolestaan tärkeitä usean aihepiirin kannalta kuten tutkittaessa Suomen elintarvikemarkkinoiden hintaintegraatiota EU:hun, elintarvikeketjun toimivuutta sekä maatalouspolitiikan muutosten vaikutusta ym.

Komission asetusehdotuksessa esittämien lisäysten joukossa on kuitenkin myös sellaisia hintatietoja, joiden kerääminen ei ole markkinoiden läpinäkyvyyden

kannalta relevanttia tai tarpeellista. Tällaisia ovat esimerkiksi naudan teurasruhojen etu- ja takaneljännesten tai kerman hinnat. Tuotteita, joiden hintatiedot lisäisivät aidosti elintarvikeketjun sisäistä avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, ovat puolestaan naudan- ja sianjauheliha, broilerinlihan rintaleike sekä yleisimmät juustot (edam ja emmental) ja kulutusmaito. Näistä tuotteista – tai näiden raaka-aineista – on tällä hetkellä saatavilla julkisista tilastoista vain tuottajahinnat ja kuluttajahinnat. Ketjun sisäistä avoimuutta voisi lisätä keräämällä näistä tuotteista joko teollisuuden myyntihintoja tai vähittäiskaupan ostohintoja.

Maa- ja metsätalousministeriön muistiossa todetaan, että kaupan ostohintoja koskevien tietojen julkaiseminen ei ole Suomessa mahdollista yksittäisen toimijan tietosuojan varmistamiseksi. Tätä perustellaan sillä, että kolmen suurimman toimijan osuus kattaa Suomessa yli 90 % elintarvikkeiden vähittäismyynnistä. Markkinoilla on kuitenkin kussakin tuoteryhmissä myynnissä sekä useita kauppaketjujen omia merkkejä että teollisuuden brändituotteita. Näiden ostohinnat eroavat toisistaan, joten yksittäisen vähittäiskauppaketjun luovuttama hintatieto olisi useiden eri tuotemerkkien keskiarvohinta. Keskiarvoon puolestaan vaikuttaa kauppaketjun ostoportfolio ja sen muutokset. Tämä tarkoittaa sitä, että voi olla mahdollista saada raportteja, joista hintatilastojen loppukäyttäjät, eivät edes kanssaluovuttajat pystyisi vetämään yksittäisiin tiedonluovuttajiin viittaavia johtopäätöksiä.

EU-tasolla kerätään nykyisin myös sellaisia hintatietoja kuten esimerkiksi broilerinlihan ja kananmunan hinnat, joita voidaan pitää markkinoiden läpinäkyvyyden kannalta lähes hyödyttöminä. Edellä mainittujen tuotteiden hintoja ja erittäin suurta maiden välistä hintavaihtelua on ollut mahdotonta tulkita, koska aineistosta puuttuvat eri maiden kuvaukset siitä, kuinka hintoja on kerätty ja laskettu. Broilerin- ja kananmunan kaltaisten aineistojen kerääminen on paitsi turhauttavaa tulkintaa hakeville, myös resursseja haaskaavaa EU:lle ja jäsenvaltioille. Näiden hintatilastojen vertailtavuutta olisi siten ehdottomasti parannettava hintakeruun sääntöjä yhdenmukaistamalla sekä poikkeavien keruumenetelmien selkeämmillä kuvauksilla.

Hintaraportoinnin näkökulma

Hintaraportoinnin kannalta on tärkeää, että kerättävät aineistot ovat yhteiskunnan ja sektorin kannalta hyödyllisiä. Hyödyllisyyttä arvioitaessa pitäisi ottaa huomioon myös raportoinnista aiheutuvat kustannukset sekä tietoja luovuttaville yrityksille että hallinnolle. Raportoinnin avoimuuden kannalta on tärkeää se, että raportoitavat tiedot ovat julkaistavissa tiedonluovuttajien tietosuojaa vaarantamatta.